

**Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра прикладної психології та логопедії**

«Затверджую»

Голова вченої ради факультету
дошкільної, спеціальної та соціальної
освіти

 проф. Лариса КАЗАНЦЕВА
Протокол №5 від 19 листопада 2020 р.

ПРОГРАМА
комплексного кваліфікаційного екзамену
зі спеціалізації «Логопедія»
спеціальність 012 Дошкільна освіта
галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
форма навчання: денна, заочна

Бердянськ, 2020 р.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта та логопедія» розроблена на основі навчальних програм освітніх компонент «Логопедія», «Спеціальна педагогіка з історією логопедії», «Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення», а також на основі положень «Про організацію освітнього процесу в БДПУ», «Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету», «Про освітні програми Бердянського державного педагогічного університету», «Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про диплом з відзнакою Бердянського державного педагогічного університету».

Укладачі: к.пед.н., доц. Ганна ЛОПАТИНА, к.пед.н., доц. Олена РЕВУЦЬКА, ст. викладач Наталя АНАСТАСОВА

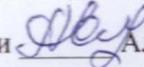
Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія» обговорена та затверджена на засіданні кафедри прикладної психології та логопедії

Протокол № 4-1 від 10 листопада 2020 р.

Завідувач кафедри Олена РЕВУЦЬКА

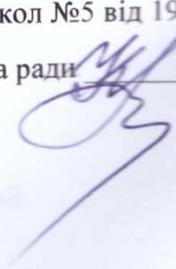
Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія» схвалена методичною радою факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Протокол № 3 від 16 листопада 2020 р.

Голова ради Алла ОМЕЛЯНЕНКО

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія» затверджена вченою радою факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Протокол №5 від 19 листопада 2020 р.

Голова ради Лариса КАЗАНЦЕВА

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка	4
2. Зміст комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія»	6
3. Питання до комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія»	15
4. Критерії оцінювання	18
5. Список рекомендованої літератури	22

Пояснювальна записка

Нові економічні, суспільно-політичні, соціально-культурні умови формують та втілюють у життя основні напрями політики в галузі освіти, орієнтують на сучасний світовий рівень викладу системи знань, відродження і розбудову національної освіти, формують творчу особистість, вимагають докорінного оновлення обладнання процесу навчання сучасними технологіями подачі матеріалу, а також реалізації (відповідно до нововведень Закону «Про вищу освіту») програм обміну здобувачами вищої освіти між країнами на навчання з одержанням відповідних дипломів та сертифікатів.

Складання комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія» здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта є завершальним етапом у підготовці здобувачів освітнього ступеня бакалавр для їх подальшої роботи з оволодіння вміннями встановлювати емоційний контакт з дітьми, коригування їх пізнавальної діяльності, формування уявлення про навколишній світ, розвитку комунікативних навичок, формування навичок орієнтування в просторі, усунення, корекції та профілактики різних порушень у розвитку дітей, що відбуватиметься у закладах дошкільної освіти та закладах корекційно-реабілітаційного спрямування.

До складання екзамену допускаються здобувачі, що виконали усі вимоги навчального плану за всіма етапами навчального процесу: теоретичного (лекційного) і практичного (семінарські, практичні заняття, всі види практик).

Теоретичну і методичну основу екзамену становлять дисципліни «Логопедія», «Спеціальна педагогіка з історією логопедії», «Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення», які передбачають підготовку здобувачів до професійної діяльності вихователя дітей з вадами психофізичного розвитку.

Мета комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія» полягає у перевірці рівня сформованості загальних та фахових компетентностей (табл. 1) та професійно-педагогічної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до виконання своїх функціональних обов'язків.

Таблиця 1

Загальні та фахові компетентності й результати навчання випускника освітнього ступеня «бакалавр»

Компетентції	Результати навчання	Навчальна дисципліна
Фахові		
Аналіз та синтез. Здатність на основі надійних аргументів, логічних умовисновків та перевірених фактів формулювати завдання діяльності та пропонувати ефективні рішення.	Здатність аналізувати дитинство як гуманітарне, соціокультурне та психолого-педагогічне явище.	Спеціальна педагогіка з історією логопедії 3
Володіння прикладними знаннями та навичками. Здатність організувати різні види діяльності дітей дошкільного віку на засадах дитиноцентричного, особистісно-зорієнтованого, індивідуально-диференційованого підходів. Організувати освітньо-виховний	Здатність до практичного втілення сучасних освітніх технологій в педагогічному процесі дошкільних навчальних закладів.	Спеціальна педагогіка з історією логопедії 3
		Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення 3

процес в дошкільному навчальному закладі, створюючи умови для повноцінного формування особистості дітей, їх розумового, фізичного, морального, естетичного розвитку.		Логопедія
Застосування знань на практиці. Здатність використовувати психолого-педагогічні та методичні знання для різнобічного розвитку дітей дошкільного віку; бути обізнаним з інноваційними педагогічними технологіями навчання та виховання дітей дошкільного віку, впроваджувати їх в освітній процес.	Здатність використовувати професійно-педагогічні знання, вміння, навички для розв'язання практичних завдань в галузі дошкільної освіти.	Спеціальна педагогіка з історією логопедії 3
		Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення 3
		Логопедія
Етичні установки. Здатність до використання принципів, норм етики, правил культури поведінки у стосунках з дорослими та дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі.	Здатність отримувати, аналізувати інформацію про індивідуальний розвиток дитини та визначати зміст, етапи індивідуально-диференційованого, особистісно-зорієнтованого підходу в освітньому процесі;	Логопедія
Володіння термінологією та комунікативними засобами. Здатність використовувати спеціальну термінологію та адекватні комунікативні засоби рідної та іноземної мов (в усній та письмовій формах) у педагогічному спілкуванні.	Здатність до особистісно-зорієнтованого педагогічного спілкування з дітьми дошкільного віку.	Логопедія
Критичність та самокритичність. Здатність давати адекватну оцінку результатам роботи та пропонувати конструктивні пропозиції щодо розв'язання фахових завдань.	Базові знання з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, які сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості;	Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення

До комплексу комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія» за спеціальністю 012 Дошкільна освіта входять 3 блоки питань. Два блоки включають по 30 питань теоретичного характеру, які передбачають перевірку засвоєних теоретичних знань з дисциплін «Логопедія», «Спеціальна педагогіка з історією логопедії», «Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення», висвітлення яких вимагає від здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти глибоких, міцних і усвідомлених знань; третій блок питань включає в себе 30 питань, які мають практичну спрямованість і є перевіркою сформованості навичок здійснення корекційно-педагогічного впливу на осіб з особливими потребами; слугує показником професійних умінь доцільного використання навчально-методичного матеріалу.

Зміст комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія»

1. ЛОГОПЕДІЯ

Тема. Загальні теоретичні основи логопедії як науки.

Логопедія як спеціальна педагогічна наука. Предмет і об'єкт логопедії. Теоретичні, практичні задачі логопедії. Мовленнєва норма і порушення мовлення. Взаємозв'язок логопедії з іншими науками. Загальнодидактичні та специфічні принципи логопедії. Методи логопедії.

Тема. Етіологія порушень мовлення.

Сучасні уявлення про причини мовленнєвих порушень. Причини мовленнєвих порушень, запропоновані М. Хватцевим: органічні (анатомо-фізіологічні, морфологічні); функціональні (психогенні); соціально-психологічні; психоневрологічні.

Тема. Класифікації порушень мовлення.

Сучасні класифікації мовленнєвих порушень. Клініко-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники класифікації, принципи групування мовленнєвих порушень; етіопатогенетичні, клінічні і психолого-лінгвістичні критерії розмежування порушень мовлення; види мовленнєвих порушень. Психолого-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники класифікації, принципи групування мовленнєвих порушень, педагогічні цілі. Взаємозв'язок між клініко-педагогічною та психолого-педагогічною класифікацією.

Тема. Дислалія: визначення, причини, форми.

Загальна характеристика порушень звукової системи мови. Визначення, причини, форми дислалії. Класифікація функціональної дислалії. Механічна дислалія, її зумовленість порушеннями в будові артикуляційного апарату.

Тема. Методики корекційної роботи при дислалії.

Основні етапи традиційної корекційно-педагогічної роботи з усунення порушень звуковимови. Прийоми логопедичного впливу з корекції звуковимови за методикою Б. Гриншпуна. Етапи та прийоми логопедичного впливу при дислалії за методикою М. Фомічової. Специфіка логопедичної роботи при корекції порушень звуковимови за методикою М. Савченко.

Тема. Сигматизми свистячих та шиплячих звуків: види, характеристика, особливості логопедичної роботи

Характеристика свистячих фонем та опис правильного укладу органів артикуляції. Основні форми неправильної вимови свистячих звуків та їх причини. Види сигматизмів та парасигматизмів свистячих звуків: міжзубний, губно-зубний, боковий, призубний, носовий, шиплячий. Характеристика та опис правильного укладу органів артикуляції шиплячих фонем. Причини і варіанти порушень – сигматизми (міжзубний, боковий, носовий) та парасигматизми (губно-зубний, призубний, шиплячий, свистячий) шиплячих звуків. Методика виправлення сигматизмів свистячих та шиплячих фонем.

Тема. Порушення вимови сонорних та задньоязикових звуків, прийоми їх усунення.

Характеристика фонем та опис правильного укладу органів артикуляції [Л] - [Л']. Причини і варіанти порушень фонем [Л], [Л'], зміст корекційної роботи.

Характеристика фонем [P], [P'] та опис їх правильного укладу. Причини і варіанти порушень фонем [P], [P'], зміст корекційної роботи. Порушення вимови задньоязикових звуків [K], [K'], [Г], [Г']. [X], [X']. Методика виправлення порушень вимови піднебінних звуків.

Тема. Етіологія та класифікація ринолалії.

Умови формування вимовної складової мовлення в нормі та при ринолалії: будова і функція піднебінно-глоткового змикання. Визначення, форми ринолалії та причини її виникнення. Вроджена відкрита ринолалія. Комплекс симптомів відкритої ринолалії за А. Іпполітовою. Класифікація вроджених розщеплень губи та піднебіння, етіологія.

Тема. Система комплексної корекції мовленнєвого та психічного розвитку дітей із вродженими незрощеннями губи та піднебіння.

Доопераційна робота при вроджених незрощеннях губи та піднебіння. Післяопераційна робота при вроджених незрощеннях губи та піднебіння. Сучасні дослідження вітчизняних науковців щодо питань корекції мовленнєвих порушень при ринолалії. Комплексна програма забезпечення диференційованої корекції психомовленнєвого розвитку осіб із ВНГП від народження до 18 років за С. Коноплястою.

Тема. Класифікація порушень голосу у дітей та методика корекційної роботи при порушеннях голосу.

Фізіологія голосоутворення. Акустичні властивості голосу: висота, тембр, резонанс. Онтогенетичні показники розвитку голосу. Причини та загальна характеристика функціональних та органічних порушень голосу. Загальні положення корекційної роботи при усуненні порушень голосу.

Тема. Механізми та форми дизартрії.

Визначання, патогенез, ступені, структура мовленнєвого порушення при дизартрії. Основні синдроми дизартрії. Сучасні підходи до класифікації дизартрії. Класифікація дизартрії за О. Правдіною.

Тема. Характеристика дітей з дизартрією

Характеристика загального і мовленнєвого розвитку дітей з дизартричними порушеннями. Особливості психомоторної та мовленнєвої діяльності дітей із дизартрією. Психолого-педагогічна характеристика дітей з дизартрією і анатрією. Роль соціальних факторів у розвитку синдрому дизартрії і виникненні вторинних мовленнєвих і немовленнєвих розладів.

Тема. Основні напрями корекційно-педагогічного впливу при дизартрії.

Основні напрями комплексної реабілітації дітей та підлітків із дизартрією. Принципи корекційно-педагогічного впливу при дизартрії. Основні напрями логопедичної роботи при корекції дизартричних порушень мовлення у дітей.

Тема. Загальний недорозвиток мовлення як системне мовленнєве порушення.

Загальний недорозвиток мовлення: визначення, етіологія, симптоматика. Рівні загального недорозвитку мовлення (за Р. Левіною). Стан імпресивного та експресивного мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення. Психолого-педагогічна характеристика дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.

Тема. Організація корекційної роботи в групах для дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Основні принципи та напрями корекційної роботи при ЗНМ. Логопедична робота з дітьми першого-другого рівнів мовленнєвого розвитку. Логопедична робота з дітьми третього-четвертого рівнів мовленнєвого розвитку.

Тема. Визначення, загальна характеристика, симптоматика заїкання.

Визначення, загальна характеристика, симптоматика заїкання. Етіологія, патогенез, механізми, прояви заїкання. Типи судомної активності м'язів мовленнєвого апарату, їх локалізація. Характеристика мовленнєвого дихання при заїканні. Психолого-педагогічна та клінічна характеристика осіб із заїканням.

Тема. Комплексні системи реабілітації заїкання у дітей.

Сучасний комплексний лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкування. Система мовленнєвих вправ, що ускладнюються залежно від ступеня самостійності мовлення дітей із заїканням (Н. Власова, О. Рау). Модернізація і одночасне використання різних прийомів логопедичної роботи з дітьми із заїканням. Мовленнєві вправи з корекції заїкання з поступовим ускладненням компонентів мовлення (Н. Чевельова).

Тема. Сучасні класифікації алалії та характеристика.

Визначення, причини, локалізація, механізм та форми порушення при алалії. Моторна алалія: визначення, етіологія, симптоматика. Сенсорна алалія: визначення, етіологія, симптоматика. Симптоматика алалії: немовленнєві, мовленнєві порушення. Психолого-педагогічна характеристика дітей із сенсорною алалією.

Тема. Система корекційно-логопедичної роботи при алалії.

Основні методичні принципи організації логопедичної роботи з моторними алаліками. Етапи логопедичної роботи при моторній алалії. Види мовленнєвої роботи при сенсорній алалії. Напрями корекційно-логопедичного впливу при сенсорній алалії. Послідовність логопедичного впливу при сенсорній алалії. Розвиток імпресивного та експресивного мовлення.

Тема. Сучасні класифікації афазії.

Афазія як системне порушення мовленнєвої діяльності. Причини, локалізація, механізм порушення. Комплекс взаємопов'язаних мовленнєвих (порушення в лексичній, граматичній, фонетичній системі мовлення) і немовленнєвих (апраксії, агнозії) порушень. Порушення комунікативної функції мовлення при органічних ураженнях кори головного мозку.

Тема. Логопедична робота при афазії.

Методика раннього етапу відновлювального навчання у хворих на афазію. Стимулювання розуміння мовлення на слух у хворих на афазію. Принципи та зміст корекційної роботи при сенсорних формах афазії. Прояви мнестичних порушень при сенсорній афазії. Причини, механізми та симптоматика моторної афазії. Етапи відновлювальної роботи при моторній афазії.

Тема. Сучасні уявлення про механізми письма та читання, етіологію та профілактику цих порушень.

Розуміння дислексії та дисграфії. Відмінності процесів письма та читання. Причини порушень писемного мовлення. Характеристика факторів ризику щодо виникнення дислексії та дисграфії у дошкільників. Раннє виявлення схильності до дисграфічних та дислексичних порушень. Напрями спеціальної роботи з попередження у дітей труднощів засвоєння грамоти.

2. СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА З ІСТОРІЄЮ ЛОГОПЕДІЇ

Тема. Предмет, завдання, напрями розвитку спеціальної педагогіки.

Об'єкт, предмет, мета й завдання спеціальної педагогіки. Категоріально-понятійний апарат спеціальної педагогіки. Галузі спеціальної педагогіки. Зв'язок спеціальної педагогіки з іншими науками. Методологічні й теоретичні основи спеціальної педагогіки. Концепції Л.С. Виготського про закономірності психічного розвитку в нормі й патології; концепція про провідну роль навчання в розвитку. Принципи спеціальної педагогіки й методи педагогічного дослідження.

Тема. Еволюція відносин суспільства й держави до осіб з відхиленнями в розвитку.

Становлення західноєвропейської системи допомоги особам з відхиленнями в розвитку. Історія становлення й розвитку національних систем фахової освіти за М. Малофєєвим. Основні етапи становлення та розвитку дефектологічної науки в Україні. Основні проблеми сучасної спеціальної педагогіки. Концепція розвитку корекційної освіти в Україні.

Тема. Педагогічна типологія дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасна педагогічна типологія дітей з особливими освітніми потребами. Варіанти дизонтогенезу за В. Лебединським. Групи дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Причини, які призводять до порушень психічного та (або) фізичного розвитку дітей. Структура та особливості процесу порушеного розвитку. Фактори, що впливають на своєрідність розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Тема. Сучасна система спеціальних закладів для дітей з особливими освітніми потребами.

Дошкільна освіта з дітей з особливими освітніми потребами – мережа дошкільних закладів спеціального призначення. Освітній процес у спеціальних закладах дошкільної освіти. Перерозподіл видів занять між вихователями й дефектологами. Шкільна система спеціальної освіти. Особливості складання навчальних планів і програм для спеціальних освітніх закладів. Професійна орієнтація, система професійної освіти осіб з обмеженою працездатністю.

Тема. Загальні основи сурдопедагогіки.

Предмет, завдання та методи сурдопедагогіки. Зв'язок сурдопедагогіки з іншими науками. Історія розвитку поглядів на виховання та навчання дітей з порушеннями слуху. Вплив зниження слуху на загальний розвиток дітей. Педагогічна класифікація дітей з порушеннями слухової функції. Методи дослідження слухової функції.

Тема. Корекційно-педагогічна допомога дитині з порушеннями слухової функції.

Спеціальна освіта слабочуючих. Організація виховання і навчання у спеціальних закладах дошкільної освіти. Білінгвістичний підхід у сурдопедагогіці. Педагогічна система навчання глухих на основі словесного мовлення. Верботональна система навчання дітей, що не чувають. Спеціальні технічні засоби для глухих. Професійна освіта й соціальна адаптація осіб з порушеним слухом. Кохлеарна імплантація в реабілітації осіб з порушенням слуху. Теорія та практика виховання дітей з порушеннями слухової функції.

Тема. Загальні питання тифлопедагогіки.

Тифлопедагогіка – як наука, завдання тифлопедагогіки. З історії тифлопедагогіки. Зв'язок тифлопедагогіки з іншими науками. Ступені порушення зору; причини й наслідки порушень зору. Організація допомоги дітям з порушеним зором в Україні. Допомога у системі охорони здоров'я та системи соціального захисту. Допомога в системі освіти. Проблема компенсації у тифлопедагогіці.

Тема. Основи тифлодидактики.

Процес навчання в закладах освіти для дітей з порушеним зором, зміст та спеціальні засоби навчання в цих закладах. Принципи та методи навчання сліпих та слабозорих дітей. Тифлотехнічні засоби компенсації порушених функцій зорового аналізатора. Лікувально-профілактична, санітарно-гігієнічна й відновлювальна робота в спеціальних закладах. Виховання дітей з порушеним зором. Професійне навчання в системі суспільства сліпих, вищих та середніх спеціальних закладів освіти.

Тема. Загальні основи олігофренопедагогіки.

Предмет, завдання та принципи, методи олігофренопедагогіки. Завдання спеціального дошкільного виховання та система спеціальних закладів освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Загальна характеристика історичного розвитку олігофренопедагогіки. Теорія освіти та навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Особливості фізичного та психічного розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у ранньому та дошкільному віці.

Тема. Система навчально-виховних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Освітньо-виховні заклади для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Корекційно-виховна спрямованість педагогічного процесу та форми організації навчально-виховної і корекційної роботи у спеціальному закладі для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Тема. Затримка психічного розвитку як педагогічна проблема.

З історії навчання дітей із затримкою психічного розвитку. Причини виникнення і форми затримки психічного розвитку в дітей. Психолого-педагогічна характеристика дітей із затримкою психічного розвитку. Затримка психічного розвитку і готовність дітей до шкільного навчання. Особливості пізнавальної активності у дошкільників й молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Тема. Спеціальне навчання й виховання дітей із затримкою психічного розвитку.

Умови успішної корекції психічного розвитку у дітей. Корекція затримки психічного розвитку дітей в окремих видах діяльності. Розвиток чуттєвого пізнання навколишнього. Розширення знань та уявлень дитини про навколишній світ. Основні напрями навчально-корекційної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку.

Тема. Спеціальна освіта осіб з порушеннями опорно-рухового апарату.

Загальна характеристика порушень опорно-рухового апарату. Історія ортопедагогіки. Визначення, причини дитячого церебрального паралічу. Рухові порушення при дитячому церебральному паралічі. Порушення мовлення при дитячому церебральному паралічі. Класифікація дитячого церебрального паралічу. Корекційна робота з дітьми дошкільного віку при ДЦП. Системний підхід до корекційно-педагогічної роботи.

Тема. Спеціальна освіта при аутизмі, аутистичних рисах особистості.

Поняття про синдром раннього дитячого аутизму й аутистичні риси особистості. Причини виникнення розладів аутистичного спектру. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з аутизмом. Методи й прийоми корекційної допомоги аутичній дитині. Організація корекційно-педагогічної допомоги дітям із РАС.

Тема. Історія логопедії.

Історичні відомості про мовленнєві порушення в стародавні часи. Перші відомості про порушення мовлення та засоби їх подолання на Стародавньому Сході. Лінгвопедагогічні уявлення про розвиток правильного мовлення у дітей у західній Європі та Росії у ХІХ столітті. Медико-педагогічні основи розвитку сучасної логопедії як галузі спеціальної педагогіки.

Тема. Робота інклюзивно-ресурсних центрів.

Загальна характеристика інклюзивно-ресурсних центрів. Напрями діяльності, завдання, принципи, методи роботи інклюзивно-ресурсних центрів. Етапи діагностичного обстеження в інклюзивно-ресурсних центрах.

3. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ МОВЛЕННЯ

Тема. Особливості процесу виховання дітей з порушеннями мовлення.

Суть, зміст та загальні закономірності процесу виховання дітей з порушеннями мовлення. Основні завдання корекційно-виховної роботи у спеціальних закладах освіти для дітей з порушеннями мовлення. Спеціальні педагогічні умови виховання дошкільників з порушеннями мовлення. Принципи та методи виховання дітей з порушеннями мовлення. Видозміна і доповнення наочних, словесних і практичних методів у процесі корекційного виховання.

Організація логопедичної допомоги в Україні. Спеціальні заклади для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Принципи відбору дітей у спеціальні заклади для дітей з порушеннями мовлення та комплектування спеціальних закладів дошкільної освіти (груп).

Тема. Зміст і форми організації корекційно-виховного процесу у спеціальних закладах освіти для дітей з порушеннями мовлення

Основні напрями навчально-виховної роботи в закладах дошкільної освіти для дітей з порушеннями мовлення. Основні завдання навчально-виховної роботи у спеціальних установах для дітей з порушеннями мовлення. Організаційні форми навчально-виховного процесу у спеціальних закладах дошкільної освіти.

Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. Взаємодія логопеда і вихователя в групах для дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. Особливості індивідуальної корекційно-виховної роботи з дітьми із ринолалією. Особливості індивідуальної корекційно-виховної роботи з дітьми з дизартрією. Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Організація корекційно-виховної роботи з дітьми (I рівень розвитку мовлення). Організація корекційно-виховної роботи з дітьми (II рівень мовного розвитку). Організація корекційно-виховної роботи з дітьми (III рівень розвитку мовлення). Особливості роботи вихователя в групах для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Організація корекційно-виховної роботи з дітьми (IV рівень розвитку мовлення). Організація життя і виховання заїкуватих дітей. Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей із заїканням. Корекційні завдання, пов'язані з режимними моментами в спеціальних закладах дошкільної освіти. Логопедичний режим закладу дошкільної освіти як умова ефективної корекції мовлення дітей.

Тема. Взаємозв'язок у роботі співробітників спеціальних закладів для дітей з порушеннями мовлення

Завдання учасників корекційно-виховного процесу. Завдання та обов'язки логопеда. Завдання педагогічного колективу спеціальних закладів для дітей з порушеннями мовлення: завідувача, методиста, музичного керівника, психолога у спеціальному закладі дошкільної освіти. Завдання батьків у корекційній роботі. Зміст та форми взаємозв'язку в роботі логопеда, психолога, вихователя. Алгоритм логопедичної роботи в спеціальному закладі дошкільної освіти для дітей з порушеннями мовлення. Організаційний етап корекційно-освітнього процесу. Основний етап корекційно-освітнього процесу. Заклучний етап корекційно-освітнього процесу. Розмежування функцій логопеда і вихователя в групі для дітей із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Розмежування функцій логопеда і вихователя в групі для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Розмежування функцій логопеда і вихователя в групі для дітей із заїканням.

Тема. Виховання дітей з порушеннями мовлення в сім'ї.

Особливості сімей, які виховують дітей з мовленнєвими порушеннями. Форми роботи спеціального закладу дошкільної освіти з сім'єю. Форми взаємодії логопеда з родиною дитини, яка має порушення мовлення. Консультативна допомога педагогів спеціального закладу дошкільної освіти сім'ям, які виховують дітей з мовленнєвими порушеннями. Особливості виховання дітей з порушеннями мовлення в сім'ї. Нетрадиційні засоби логопедичної освіти батьків, які виховують дітей з порушеннями мовлення. Поради батькам щодо правильного мовленнєвого спілкування з дітьми.

Тема. Підготовка дошкільника з порушеннями мовлення до школи.

Поняття «готовність до шкільного навчання». Специфіка корекційно-виховного навчання з підготовки до школи дітей із порушеннями мовлення. Фізична готовність до шкільного навчання. Психологічна готовність до навчання в школі, її основні компоненти. Розумова готовність до навчання в школі. Мотиваційна готовність дитини з порушеннями мовлення до школи. Поняття мовленнєвої готовності до школи. Завдання та напрями підготовки дошкільників із порушеннями мовлення до школи.

Тема. Виховання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку у грі.

Особливості розвитку ігрової діяльності дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Значення гри у корекційно-виховній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. Теорія і методика навчання та виховання в сюжетно-рольовій грі. Теорія і методика навчання та виховання в дидактичних іграх. Теорія і методика навчання та виховання у рухливих іграх.

Тема. Розумове виховання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Завдання, зміст та засоби розумового виховання дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. Теоретичні основи ознайомлення з оточуючим і розвиток мовлення дітей. Методичні рекомендації з ознайомлення з навколишнім і розвитку мовлення дітей. Сенсорне виховання в сучасній дошкільній логопедагогіці. Особливості сенсорного розвитку дитини та труднощі в оволодінні сенсорними функціями дітьми з порушеннями мовлення. Завдання, зміст та методи сенсорного виховання.

Тема. Моральне та національне виховання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Поняття, завдання, зміст і методика морального виховання дітей з порушеннями мовлення. Зміст та методика національного виховання дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. Українська обрядовість у вихованні дошкільників із порушеннями мовленнєвого розвитку.

Тема. Трудове та екологічне виховання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Мета і завдання трудового виховання дошкільників з порушеннями мовлення. Своєрідність трудової діяльності дітей з порушеннями мовлення. Зміст та методика екологічного виховання дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. Організація та керівництво екологічним вихованням дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. Корекційний вплив системи екологічного виховання на розвиток мовлення дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Тема. Естетичне виховання та розвиток продуктивних видів діяльності у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Мета і завдання естетичного виховання дітей з порушеннями мовлення. Музично-естетичне виховання дітей з мовленнєвими порушеннями. Форми організації музичної діяльності у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Теорія і методика навчання та виховання образотворчої діяльності дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Продуктивні види діяльності в логопедичній практиці.

Тема. Основні положення методики фізичного виховання дітей з порушеннями мовлення.

Особливості психофізичного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Завдання фізичного виховання дітей з порушеннями мовлення. Основні положення методики фізичного виховання дітей з порушеннями мовлення: принципи, методи і засоби. Педагогіка оздоровлення в системі корекції в дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Тема. Фізкультурно-оздоровчі заходи у спеціальних закладах для дітей з порушеннями мовлення.

Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня: ранкова корекційно-гігієнічна гімнастика; заняття, урок фізкультури, фізкультурні паузи, фізкультурні хвилинки, лікувальна фізкультура, ритміка, ритмічна гімнастика, логопедична ритміка. Розвиток загальної, дрібної та артикуляційної моторики дітей з порушеннями мовлення. Фізичні вправи та рухливі ігри на заняттях з корекційного фізичного виховання. Дихальна гімнастика в закладі дошкільної освіти. Особливості фізкультурних занять із заїкуватими дошкільниками на етапі обмеження мовлення.

Питання

до комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації «Логопедія»

1 БЛОК «Логопедія»

1. Логопедія в системі наукових знань: визначення, завдання, міжсистемний та внутрісистемний зв'язок.
2. Класифікації порушень мовлення: клініко-педагогічна, психолого-педагогічна.
3. Причини виникнення тяжких порушень мовлення у дітей.
4. Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення: загальна характеристика, особливості корекційної роботи.
5. Дислалія: визначення, причини, форми.
6. Загальна характеристика механічної дислалії та особливості корекційної роботи при цьому порушенні.
7. Види порушень звуковимови свистячих звуків, їх причини, характеристика, корекція.
8. Види порушень звуковимови шиплячих звуків, їх причини, характеристика, корекція.
9. Види порушень звуковимови сонорних звуків [р, р'], їх причини, характеристика, корекція.
10. Види порушень звуковимови сонорних звуків [л, л'], їх причини, характеристика, корекція.
11. Види порушень звуковимови задньоязикових звуків, їх причини, характеристика, корекція.
12. Основні етапи логопедичної роботи при дислалії (традиційна методика).
13. Етапи та прийоми логопедичного впливу при дислалії за методикою М. Фомічової.
14. Особливості логопедичної роботи при дислалії за методикою М. Савченко.
15. Ринологія: визначення, причини, механізм мовленнєвого порушення та форми (за дослідженнями С. Коноплястої).
16. Завдання та зміст логопедичної роботи при ринології за методикою А. Іпполітової.
17. Дизартрія: визначення, причини, синдроми та форми.
18. Система комплексної корекційно-педагогічної роботи при дизартрії за методикою О. Правдіної.
19. Загальний недорозвиток мовлення: структура дефекту, характеристика рівнів мовленнєвого недорозвинення.
20. Логопедична робота з дітьми першого-другого рівнів мовленнєвого розвитку.
21. Логопедична робота з дітьми третього та четвертого рівня мовленнєвого розвитку.
22. Порушення темпо-ритмічної сторони мовлення несудомного характеру: загальна характеристика порушення та напрями корекційної роботи.
23. Заїкання: визначення, причини, немовленнєва симптоматика.
24. Комплексна система подолання заїкання у дітей дошкільного віку.

25. Зміст корекційної роботи при заїканні у дітей дошкільного віку за методикою Н. Чевельової.
26. Система реабілітації мовлення дітей із заїканням за методикою Н. Власової, О. Рау.
27. Моторна алалія: загальна характеристика та особливості корекційної роботи (за дослідженнями Є. Соботович).
28. Сенсорна алалія: загальна характеристика та особливості корекційної роботи.
29. Афазія: загальна характеристика та особливості корекційної роботи.
30. Характеристика факторів ризику щодо виникнення дислексії та дисграфії у дошкільників.

2 БЛОК

«Спеціальна педагогіка з історією логопедії»,

1. Об'єкт, предмет й завдання, галузі спеціальної педагогіки.
2. Сучасна педагогічна типологія осіб з особливими освітніми потребами (групи дітей із порушеннями психофізичного розвитку).
3. Причини, які призводять до порушень психофізичного розвитку дітей.
4. Спеціальні заклади для дітей з особливими освітніми потребами.
5. Сутність і особливості процесу корекційного навчання в спеціальному освітньому закладі.
6. Форми організації та засоби навчання в системі спеціальної освіти.
7. Предмет, завдання, історія сурдопедагогіки. Педагогічна класифікація осіб з порушенням слуху.
8. Спеціальна освіта глухих та слабочуючих дітей.
9. Предмет і завдання, історія тифлопедагогіки.
10. Лікувально-профілактична, санітарно-гігієнічна робота в спеціальних закладах для дітей з порушенням зору.
11. Предмет, завдання, історія олігофренопедагогіки.
12. Ступені розумового недорозвитку при олігофренії: дебільність, імбецильність і ідіотія.
13. Поняття «затримка психічного розвитку», причини та форми затримки психічного розвитку.
14. Основні напрями навчально-корекційної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку.
15. Поняття про синдром розладів аутистичного спектру й аутистичні риси особистості.
16. Організація корекційно-педагогічної допомоги дітям із розладами аутистичного спектру.

«Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення»

17. Комплектування спеціальних дошкільних навчальних закладів (груп). Принципи відбору дітей у дошкільні установи для дітей із порушеннями мовлення.
18. Основні напрями навчально-освітньої роботи в закладах дошкільної освіти для дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

19. Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей із ФФН
20. Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей із ЗНМ
21. Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей із заїканням
22. Логопедичний режим як умова ефективної корекції мовлення дітей.
23. Взаємозв'язок у роботі співробітників спеціальних закладів для дітей із порушеннями мовлення.
24. Алгоритм корекційно-освітнього процесу у спеціальних закладах дошкільної освіти для дітей із тяжкими порушеннями мовлення.
25. Функції логопеда і вихователя у спеціальних закладах дошкільної освіти для дітей із тяжкими порушеннями мовлення.
26. Форми взаємодії логопеда з родиною дитини, яка має порушення мовлення.
27. Підготовка дошкільників із порушеннями мовлення до навчання у школі.
28. Розвиток мовлення у зв'язку з засвоєнням навичок самообслуговування та елементів праці дітей із порушеннями мовлення.
29. Розвиток мовлення у зв'язку з естетичним вихованням дітей із порушеннями мовлення.
30. Завдання фізичного виховання дітей із порушеннями мовлення.

Критерії оцінювання

Комплексний кваліфікаційний контроль знань, умінь і навичок здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – невід’ємна складова педагогічного процесу та форма зворотного зв’язку.

Комплексний кваліфікаційний екзамен зі спеціалізації спеціальності 012 Дошкільна освіта проводиться в усній формі на платформі Moodle.

Здобувачі вищої освіти розкривають два теоретичних питання (одне – з логопедії, друге – зі «Спеціальна педагогіка з історією логопедії», «Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення») та виконують практичне завдання.

Оцінювання та накопичення балів під час екзамену: за теоретичну відповідь здобувач максимально отримує 30 балів, а за практичне завдання – 40 балів. Таким чином, рейтинг здобувача складається з наступних балів: 60 балів (теоретичні питання) + 40 балів (практичне завдання) = 100 балів.

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти та шкала нарахування рейтингових балів з теоретичних питань

Школа рейтингових балів	6 балів	4 бали	2 бали
Критерії оцінювання	Показники оцінювання		
повнота	<ul style="list-style-type: none"> - відповідь повна, обґрунтована, системна; - досконале володіння понятійним апаратом 	<ul style="list-style-type: none"> - відповідь неповна, без належного обґрунтування; - володіння понятійним апаратом з незначними неточностями, помилками 	<ul style="list-style-type: none"> - відповідь поверхова, названі окремі положення, невміння виділити головне і другорядне; - часткове володіння понятійним апаратом
логічність	<ul style="list-style-type: none"> - відповідь логічно структурована; - тези аргументовані, вагомі; - зроблені повні висновки 	<ul style="list-style-type: none"> - відповідь з частковим порушенням послідовності; - аргументи недостатньо переконливі; - висновки не суттєві 	<ul style="list-style-type: none"> - відповідь непослідовна; - аргументи поодинокі або відсутні; - висновки відсутні
глибина	<ul style="list-style-type: none"> - виявляє концептуальні знання; високий ступінь володіння станом питання (історії питання та сучасних психолого-педагогічних досліджень); - критично осмислює основні теорії, принципи, методи і поняття у навчанні та професійній 	<ul style="list-style-type: none"> - відповідь правильна, але має певні неточності, недостатньо обґрунтована та осмислена. Історію та сучасний стан проблеми висвітлено частково 	<ul style="list-style-type: none"> - відповідь демонструє нечіткі уявлення здобувача вищої освіти про об'єкт вивчення, поверхове висвітлення проблеми з називанням окремих прізвищ дослідників

	діяльності		
зв'язок з практикою	<ul style="list-style-type: none"> - спирається на передовий педагогічний досвід та на власний практичний досвід; - прогнозує тенденції розвитку педагогічних явищ, творчо моделює педагогічну ситуацію, спираючись на теоретичні позиції 	<ul style="list-style-type: none"> - наводить поодинокі приклади з власної практики; - відчуває незначні труднощі у прогнозуванні та моделюванні педагогічних явищ. 	<ul style="list-style-type: none"> - не пов'язує відповідь з практичним досвідом; - моделює педагогічні ситуації за стандартними алгоритмами.
Інтегрованість знань	<ul style="list-style-type: none"> - інтегрує знання з сумісних дисциплін; - творчо інтерпретує данні інших наук 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатньо інтегрує знання 	<ul style="list-style-type: none"> - інтеграція з суміжними дисциплінами відсутня

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час виконання практичного завдання та нарахувань рейтингових балів.

Шкала рейтингових балів	6 балів	4 бала	2 бала
Критерії оцінювання	Показники оцінювання		
планування	<ul style="list-style-type: none"> - вміє спланувати завдання діяльності відповідно програмових вимог; - відтворює навчальні, розвивальні та виховні завдання; - реалізує завдання під час організації різних видів діяльності дітей доцільно і повною мірою; - правильно структурує форму роботи, відповідно її виду. 	<ul style="list-style-type: none"> - завдання планує не зовсім точно; - організацію та зміст різних видів діяльності відтворює обмежено; - структура наведеної форми роботи непослідовна; - освітні завдання реалізуються неповною мірою. 	<ul style="list-style-type: none"> - планує не всі освітні завдання та частково їх реалізує; - обрана структура наведеної форми роботи не відповідає типовим вимогам
доцільність і ефективність вибраних методів	<ul style="list-style-type: none"> - володіє багатим спектром методів; - обрані методи і прийоми найбільш ефективні; - операціонально правильно застосовує методи відповідно віку дітей та поставленим завданням 	<ul style="list-style-type: none"> - володіє достатнім спектром методів; - обрані методи і прийоми не завжди є ефективні; - недостатньо володіє технікою реалізації методу, частково враховує вік дітей та вирішує поставлені завдання. 	<ul style="list-style-type: none"> - володіє обмеженим методичним арсеналом; - обрані методи і прийоми малоефективні, не відповідають віку дітей та поставленим завданням
добір дидактичного	<ul style="list-style-type: none"> - відповідає змістовому компоненту заняття 	<ul style="list-style-type: none"> - частково недоцільно використано матеріал; 	<ul style="list-style-type: none"> - недоцільне використання

матеріалу	або іншим формам; - узгоджується з психофізичними можливостями дітей.	- дидактичний матеріал не повністю відповідає віковим можливостям дітей.	матеріалу; - дидактичний матеріал не відповідає віковим можливостям дітей.
зміст освітньої роботи	- глибоке та комплексне розкриття теми	- поверхове розкриття теми з акцентами на окремих складових програмового змісту	- часткове розкриття теми із суттєвими неточностями у змісті
комунікація	- достатня зрозумілість відповіді та чітка комунікаційна стратегія	- добра зрозумілість відповіді та доречна комунікаційна стратегія з несуттєвими неточностями	- задовільна зрозумілість відповіді та комунікаційна стратегія із суттєвими неточностями
Додаткова шкала рейтингових балів	10 балів	6 балів	2 бали
творчий підхід	- оригінально та гнучко підходить до розв'язання поставлених освітніх задач; - шукає власне рішення проблеми, використовуючи інноваційні підходи до її розв'язання.	- продуктивно перетворює наявні в педагогічному досвіді підходи до розв'язання проблеми; - переносить набуті знання, уміння, навички в нові ситуації	- репродуктивно відтворює наявні в педагогічному досвіді підходи до розв'язання проблеми; - зосереджує увагу лише на частині проблеми

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Сума балів	Шкала ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
78-89	B	добре
65-77	C	
58-64	D	
50-57	E	задовільно
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінка *«відмінно»* виставляється здобувачу вищої освіти, який ґрунтовно і повно викладає вивчений матеріал; виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує власні думки, застосовує знання на практиці, показує вміння працювати з нормативною базою, наводить необхідні приклади; здатний здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки та узагальнення; викладає матеріал послідовно і правильно з позицій норм літературної мови.

Оцінка *«добре»* виставляється здобувачу вищої освіти, який дає відповідь, що задовольняє вимоги, які висуваються до оцінки *«відмінно»*, проте припускається помилок та поодиноких недоліків у послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

Оцінка *«задовільно»* виставляється здобувачу вищої освіти, який виявляє знання і розуміння основних положень теми; викладає матеріал не в повній мірі й припускається помилок у формулюванні визначень; не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати власні думки і виявляє утруднення щодо добору прикладів; викладає матеріал непослідовно і припускається помилок у мовленнєвому оформленні.

Оцінка *«незадовільно»* виставляється здобувачу вищої освіти, який виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу з відповідної дисципліни, у формулюванні понять припускається суттєвих помилок, непослідовно і невпевнено викладає матеріал. Оцінка *«незадовільно»* виставляється і тоді, коли виявлено повне нерозуміння матеріалу.

Список рекомендованої літератури

Логопедія

Базова

1. Кисла О. Ф. Корекційна педагогіка : навчальний посібник для студентів. Київ : Кондор, 2016. 320 с.
2. Конопляста С. Ю. Ринологія від А до Я : монографія. Київ : Книга-плюс, 2015. 312 с.
3. Логопедія : підручник / за ред. М.К. Шеремет. Вид. 5-те. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.
4. Марченко І. С. Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення (логопедична робота). Київ : Слово, 2016. 317 с.
5. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.
6. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. Рівне, 2016. 141 с.
7. Основи спеціальної та інклюзивної педагогіки: навч. посіб. / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2018. 338 с.
8. Пахомова Н. Г. Актуальні проблеми спеціальної освіти : навч. посіб. Полтава : АСМІ, 2018. 329 с.
9. Ревуцька О. Теорія та методика виховання дітей з вадами мовлення : навч. посібн. для студ. напряму підготовки 6.010105 Корекційна освіта / О. Ревуцька. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2016. – 256 с.
10. Ревуцька О.В., Линдіна Є.Ю. Технології логопедичного обстеження. Бердянськ: БДПУ, 2018.
11. Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу Х.: Основа, 2013
12. Соботович Є. Ф. Вибрані праці з логопедії / уклад. В. В. Тищенко, Є. Ю. Линдіна. К : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 305 с.
13. Спеціальна педагогіка : понятійно-термінологічний словник / за ред. академіка В. І. Бондаря. Луганськ : Альма-матер, 2003. 436 с.
14. Тарасун В. В. Логодидактика : [навч. посібник] / В. В. Тарасун. – 2-е вид. – Київ: Вид. дім «Слово», 2011. – 392 с

Допоміжна

1. Дегтяренко, Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами : навчальний посібник для ВНЗ. Суми : Університетська книга, 2018. 302 с.
2. Дефектологічний словник : навчальний посібник / за ред. В. І. Бондаря, В.М. Синьова. Київ : «МП Леся», 2011. 528 с.
3. Малярчук А. Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків: у 2-х ч. Київ : ЛТД, 2005. 450 с.

4. Мартиненко І. В. Комунікативний тренінг дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення : навчально-методичний посібник. Київ : ДІА, 2017. 128 с.
5. Особливості розвитку, виховання та навчання дітей з порушеннями слуху дошкільного віку : наук.-метод. посіб. / В. В. Жук, В. В. Литвинова, Л. В. Борщевська, С. В. Литовченко, Н. Л. Максименко ; НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. Київ : Пед. думка, 2011. 128 с.
6. Пасічник Н. А. Логопедичні вправи та завдання. Київ : Ред. загальнопедагог. газет, 2014. 128 с.
7. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей: навчальна книга. Тернопіль : Богдан, 2007. 160 с.
8. Синьова Є. П. Тифлопедагогіка. Теорія виховання сліпих та слабозорих дітей. Київ, 2009. 212 с.
9. Федоренко С. В. Тифлодидактика : навчальний посібник для студентів ВНЗ. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 144 с.
10. Фомічова Л. І., Котова В. Л., Комісаров О. В. Розвиток слухового сприймання : підручник. Київ : Либідь, 2014. 223 с.